

נוביני קרקובסקיה Nowiny Krakowskie

ארגון יוצאי קרקוב בישראל
Związek Krakowian w Izraelu
Association of Cracowians in Israel

כתיבה, עריכה והבאה לדפוס: לילי הבר
ת.ד. 17209 תל אביב 6117102

cracowassociation@gmail.com

טלפון: 054-4436366, פקס: 09-9579540

http://cracowassociation.blogspot.co.il/

www.facebook.com/groups/cracowassociation

גליון 81, אוקטובר 2013 חשוון תשע"ד

בטאון ארגון יוצאי קרקוב בישראל

הקהילה היהודית של קרקוב

הקהילה היהודית בקרקוב היא אחת מ-7 הקהילות היהודיות הפועלות היום בפולין, חברים בה כ-130 יהודים בקרקוב, ויו"ר הקהילה הוא מר תדאוש יעקובוביץ. חבר בקהילה, על פי תקנון איחוד הקהילות היהודיות של פולין, יכול להיות אזרח פולין, יהודי או שאחד מהוריו היה יהודי והוא לא המיר את דתו, ומקום מגוריו בתחומי פעילותה של הקהילה (תחום פעילותה של הקהילה כולל את האיזורים של דרום פולין - גליציה המערבית לשעבר).

משרדי הקהילה שוכנים ברח' סקבינסקה 2 (Skawinska), כתובת אתר האינטרנט של הקהילה http://krakow.jewish.org.pl/, מייל Krakow@jewish.org.pl טלפונים +48-12-4295735, +48-12-4305411.

שלושה בתי כנסת פועלים בקרקוב: בית הכנסת הרמ"א ברחוב שרוקה, בית הכנסת "הטמפל" ברח' מיודובה 24 ובית הכנסת "קופה" ברח' מיודובה 27. מבקרים יהודים רבים מרחבי העולם פוקדים את בתי הכנסת שבעיר. בנוסף בבעלות הקהילה גם: בית הכנסת הישן ברח' שרוקה 24, בו שוכן המוזיאון ההיסטורי היהודי; בית הכנסת הגבוה ברח' יוזפה 38 המשמש כמוזיאון; בית הכנסת פופר, ברח' שרוקה 16, המשמש כמרכז תרבות; בית הכנסת איזקה בר' קופה 18 שבו פועל חב"ד.

שלט על קיר הבנין ברח' סקבינסקה 2 - בפולנית, עברית ואנגלית - ובו כתוב: 'לזכר לוחמי גטו קרקוב - "החלוץ הלוחם" ומפקדם אהרון (דולק) ליבסקינד שיצאו מהמקום הזה לפעולות נקם נגד הנאצים רוצחי עם וביצעו את "ליל ציגנריה" ב-22 בדצמבר 1942'. (הצילום באדיבות: Wirtualny Sztetl)

הקהילה היהודית בקרקוב היא הבעלים של מספר בתי כנסת במחוז Małopolska ב-בובוב, סלומניקי, צ'רני דוניץ, גריבוב, נובה סונץ', דמביצה ו-ויליציקה. הקהילה מנהלת גם מספר בניינים, אשר היו לפני המלחמה בבעלות הקהילה היהודית, כמו בתי תפילה, בתי מדרש, מוסדות צדקה, וכן 18 בתי קברות יהודיים במחוז מאופולסקה וקברי אחים.

פתיתים,

הרשות לזכויות ניצולי השואה במשרד האוצר הודיעה על שינויים בנוהל החזרי מע"מ ומס קניה בעבור רכישת מוצרי חשמל. החל מ-2014 ינתן לניצולים מענק כספי שנתי אחד לרכישת ציוד ביתי ועזרים רפואיים בסך 350 ש"ח, וישולם בתחילת השנה. השינוי מיתר את הדרישה להגיש בקשה לרשות, בצירוף חשבוניות המעידות על רכישה.

לאחרונה קבלנו מכתב מוועדת השמות של העיר חולון, ובו נאמר כי הוועדה המליצה לתת את השם "החלוץ הלוחם" לאחת הככרות בעיר. תודה לעיריית חולון, ואנו מצפים בקוצר רוח לעדכון מתי יערך טקס מתן השם לככר.

אגנייסקה-אנה יס-אלסטון, דוקטורנטית בפקולטה למדעי היהדות באוניברסיטה היגלונית בקרקוב, מתמחה בנושא אמנות יהודית שנשדדה על ידי הגרמנים במלחמה העולם השנייה. האם יש מי מכם שיכול לסייע לה במידע בעבודת המחקר שלה?

לפני מספר חודשים החלה הקהילה היהודית בקרקוב להפעיל מקווה, ברח' Podbrzezie מס' 1. המקווה פתוח כל ימות השבוע. פרטים בטלפון +48-515-354448.

בבית הכנסת "קופה", ברחוב מיודובה 27, מתקיימים שיעורי תורה ועברית לכל המעוניינים. את השיעורים מארגנת הקהילה היהודית בקרקוב, והמורה היא אווה גורדון.

קהילה אחת ורבנים לה שניים (או ארבעה)

חב"ד בעיר מזה כשבע שנים, לשמש כרבה הראשי של הנהלת הקהילה. יו"ר הקהילה, מר תדאוש יעקובוביץ, בישר על המינוי לבני הקהילה בסעודת מוצאי צום הכיפורים. המסורת בקרקוב היא שסעודת מוצאי יום הכיפור נערכת על ידי הרב הראשי לגליציה (כן, יש גם רב לגליציה שלא קיימת כבר כמעט 100 שנה), הרב ברוך גלוק (יהודי אמריקאי).

אך לפני כחודש ימים התברר כי הרב אבי באומול התמנה, על ידי הרב הראשי של יהודי פולין, הרב מיכאל שודריך, לכהן כרב של קהילת יהודי קרקוב, והנה אנחנו מתבשרים כי עוד רב התמנה לקהילה.

על פי המידע בעתון "המודיע" ובאתר האינטרנט של הקהילה, החליטה הנהלת הקהילה היהודית בקרקוב למנות את הרב אליעזר גור-אריה, המשמש כנציג

“עקיבא” והמדריך המיתולוגי שמשון דרנגר

תנועת “עקיבא” להקים נקודות בעיירות רבות בפולין וכן גם בארצות מזרח אירופה האחרות. נציגים מכל המקומות היו נפגשים במחנה קיץ בבנסקה ויז'נה. שמשון דרנגר נטל חלק פעיל בארגון מפגשים אלה.

את משנתו של שמשון, כפי שבאה לידי ביטוי בפעולות החינוכיות שהשתתפתי בהן, אפשר לתמצת במלים הבאות: כל אדם חייב לשאוף לעמדה אשר אין בה אפליה על רקע לאומי או רקע אחר כלשהו. יש לשמור על כבודו של כל אדם באשר הוא אדם, ולא להסכים לאפליה. רק חזרה למולדתם הקדומה, ארץ ישראל, יכולה להחזיר ליהודים את מלוא זכויות האדם והאזרח שנשללו מהם, וגם לאפשר את התפתחותו הלאומית והתרבותית של העם היהודי. הסוגיה של שמירה על כבוד עצמי היתה אצל שמשון נקודה מרכזית. הוא סיפר לנו שמי שהנחיל לו את הגישה הזו היה מדריכו בתנועה, דולק ליבסקינד.

תנועת “עקיבא” היתה חייבת להיאבק עם תנועות נוער בעלות השקפת עולם מרקסיסטית, שמשכו אז את לב הנוער. חלק ניכר של הנוער קיבל באהדה את הסוציאליזם ואת הקומוניזם, אשר טענו שליהודים יובטח שוויון זכויות במסגרת המדינה הקומוניסטית, וכהוכחה לכך הצביעו על יהודים רבים שתפסו עמדות מפתח במשטר הסובייטי. הפתרון הציוני נראה לרבים כזעיר, לעומת זאת הקומוניזם, אשר נתפס כתנועה כלל-עולמית שתשחרר את האנושות מן המחלות הממאירות של הקפיטליזם.

לישראל היה אפשר להגיע אז באמצעות מספר מצומצם של רשיונות (סרטיפיקטים). לכל תנועת נוער הוקצב מספר מוגבל של סרטיפיקטים. שמשון, בהתאם למדיניות התנועה, עבד בהכנת הנוער לחיים קולקטיביים במסגרת קיבוץ, וכן, מה שהיה קשה יותר, בבניית התנועה בגולה. הוא דאג שיוקם קן של התנועה בכל עיירה, על מנת להרחיב את התנועה בפולין וגם בארצות מזרח אירופה האחרות. הוא עסק בכך באופן פעיל, והקדיש לכך את רוב זמנו ומירצו. עבודת בניית התנועה נעשתה בתנאים קשים מאד ועם אמצעים מצומצמים ביותר.

לספר על שמשון דרנגר בלשון עבר נראה לי לא נכון, למרות שעברו שנים כה רבות מאז ראיתו לאחרונה בשנת 1939. פועלו ואישיותו חיים בין רבים מחניכיו, אשר לעתים קרובות שואלים את עצמם, לגבי רעיון או פעולה מסויימת: “מה היה שמשון חושב על כך?” לכן כה חשוב לי להנציח את זכרו, כדמות מופת שהשפיעה על חיי רבים. לצער סיפור חייו ופעילותו לא זכו להבלטה להם הוא ראוי בנראטיב הלאומי במדינה, והנוער אינו יודע עליו ועל פעילותו - וחבל.

הכרתי את שמשון כשהצטרפתי לפלוגת “שרון” בתנועת “עקיבא”, ושמשון עמד בראש הפלוגה. הייתי גם חבר בקבוצת נוער שמשון היה המדריך שלה באותה פלוגה, וכך הכרתי אותו מקרוב. במשך כחמש שנים היתה לי הזדמנות לעקוב באופן יומיומי אחר פעילותו, ולהשתתף בכל האירועים יחד איתו - עד פרוץ מלחמת העולם השנייה בספטמבר 1939. הייתי עם שמשון במחנות קיץ, במחנה חורף ובחופשת חורף בזאקופנה וכן בהזדמנויות אחרות. ביקרתי אז בבית הדפוס בו הדפיסו את כתב העת “צעירים”, שהוא הוציאו לאור. שמשון היה מבוגר ממני ב-4 שנים, ולמד באותה גמנסיה עברית בקרקוב בה למדתי.

אני רוצה לספר קצת רקע על אותה תקופה. בתקופה זו שלפני מלחמת העולם השנייה לא היו שום אפשרויות פתוחות בפני בני נוער יהודים. אמנם, גם לנוער הפולני לא היו אפשרויות בערי הפרובינציה, אבל בפני היהודים היו סוגרים כל המסלולים הממלכתיים – צבא, משטרה, תקשורת, רכבות, רובם הגדול של הבנקים, המסחר הסיטוני, התעופה, וכל המפעלים הביטחוניים והפרטיים לא העסיקו יהודים. כך שהנוער היהודי נחנק מחוסר אפשרויות כלשהן. בדרך כלל בוגר התנועה לא היה ממשיך ללמוד באוניברסיטה, מפני שלא היה לו מסלול קידום. רק לעתים רחוקות היה מתקבל בכלל ללימודים אקדמיים.

לכן הנוער היהודי הקדיש את כל זמנו הפנוי מלימודים, ואת כל מרצו, לעתים גם תוך פגיעה בבריאות, להקמת קן של התנועה בעיירה נידחת בפולין, שגם שם לא היו לנוער כל אפשרויות להתקדם. קן של תנועת “עקיבא” בעיירות אלה נתן תקווה לנוער היהודי שבארצם שלהם זה יהיה אחרת, שם ינתן להם כבוד של אזרחים בעלי זכויות שוות. הרעיון הציוני נתקבל על ידי חלק מהנוער, ונדחה על ידי רוב הציבור הדתי, שטען כי רק המשיח יביא את הגאולה, וכי הפעילות הציונית נוגדת את האמונה בביאת המשיח. אבותיהם של בני נוער דתיים שנעשו ציונים ונסעו לפלשתינה ישבו “שבעה” על ילדיהם. העוינות של העולם החרדי כלפי תנועות הנוער הציוניות היתה רבה ביותר.

למרות זאת, הצליחה

חברי הנהגת “עקיבא”, 1937 - מימין לשמאל: זאב-וואוועק מינצ'לס, הנייק יפה, דולק ליבסקינד, רניה מאהלר, ארנה רגנט, שימק דרנגר, חיים קרמיש, ישראל פרנס

“עקיבא” והמדריך המיתולוגי שמשון דרנגר (המשך)

וכן למדתי באופן מעמיק את ספר ישעיהו).

התנועה גרסה שרק אנשים משכילים יוכלו לשאת בעול הכבד של בניית התנועה ועבודת אדמה בארץ ישראל במסגרת קיבוץ. חברי התנועה התחלקו לאלה שלמדו בגמנסיה, ואלה שכבר עבדו במקומות עבודה שונים. תפקידם של אלה שלמדו היה ללמד את אלה שעבדו. ניהלתי קבוצת לימוד עברית שהיו בה מספר בנים ובנות. השגי הלומדים היו מוצגים על הקיר, לפי מספר העמודים שלמדו והיתה תחרות בין המלמדים. רכשנו מקלט רדיו, ושמשון דאג שנשמע מוסיקה טובה. אני זוכר היטב את היצירות שהשמיעו לנו (למשל - "סולבייג" של גרג).

כאשר הייתה אפשרות לנסיעה חינם בתקופת הקיץ, שמשון ארגן את נסיעת הפלוגה – כל אחד היה חייב למצוא נוסע מבוגר שיתלווה אליו – וכך בפעם הראשונה בחיינו היינו בוורשה. שם ביקרנו במוזיאונים, ובבית הקברות היהודי. כל קיץ ארגנה התנועה מחנה קיץ בבנסקה ויז'נה, ושם המבוגרים היו מנהלים דיון על דרכה הרעיונית של התנועה, ואנו שמענו הרצאות על חיי הקיבוץ, ובמשך 4-5 ימים ערכנו טיול להרי הטטרה הגבוהים, שם עסקנו בטיפוס הרים. באחד המקרים התרחש אסון כאשר כמה מחברינו נספו במפולת שלגים.

כל הפעילות הזו התנהלה עם תקציבים זעומים, כאשר האוכל היה לחם עם קצת ריבה. לימי שישי האמהות היו שולחות עוגות, אשר כמובן חולקו בין כולם. בימי אסיף התבואות עזרנו לחקלאי המקום באיסוף היבול - זה נקרא "יום קיבוץ". כל הפעילויות הללו אורגנו על ידי שמשון בצורה צנועה ביותר, אבל היינו מאושרים וקבלנו הכנה לתנאים קשים – כאלה שציפו לנו בתקופת המלחמה.

אציין כי בפלוגה היו כ-60 צעירים שהתנהגותם לא היתה תמיד מופתית, ושמשון חייב היה להשקיע הרבה בריאות להחזקתנו במשמעת, כאשר כל אחד היה יכול לעזוב את התנועה אם אמצעי המשמעת לא מצאו חן בעיניו – אך לא היה מקרה כזה. להפך – האמצעים הפדגוגיים שהפעיל שמשון עוררו כבוד והערכה כלפיו, והיתה הרגשה שתחת פיקודו אנו הולכים בכיוון הנכון.

אחד התפקידים הקשים שהיה עלינו למלא היה – לארגן לכל אחד קבוצה משלו. חיפשנו ברובע היהודי ילדים צעירים מאתנו בארבע שנים, שאותם ניסינו לשכנע להצטרף לתנועה. כשהצלחנו למשוך כעשרה מועמדים התחלנו לעבוד איתם. לשם כך קבלנו הדרכה בפסיכולוגיה של גיל ההתבגרות. אנו היינו בני 15 והם היו בני 10 או 11. ההכנה לניהול קבוצה היתה קשה, אבל ברוכה. נראה כי פעילות הצופים בישראל כיום דומה לזו של התנועה, אבל יש שוני במטרות וגם התנאים שונים לגמרי.

פרט קטן שאני זוכר לגבי שמשון שגרם לי להעריכו מאד (אחרים לא ידעו זאת) היה שהוא סבל ממחלת כבד, והסתיר את העובדה הזו. בטיולים שלנו אכל יחד עם כולם את הלחם השחור (שהיה אסור לו לאכול מטעמי בריאות) בכדי לא להיות שונה מהיתר.

יש להדגיש את יחסו השקול וההוגן לחברי הפלוגה והקבוצה: יחס של כבוד והערכה יחד עם ידידות ושמירת המרחק מבלי לגלות העדפה, אפליה או דחייה כלפי אף אחד או אחת. בשנת 1939 נפרדו דרכינו – אני ברחתי מזרחה והגעתי לברית המועצות, שם שהיתי במשך כל המלחמה. דמותו של שמשון ואישיותו הנערצת נשארה חקוקה בלבי, ואין יום שאיני מהרהר ונזכר בו.

זיגמונד שיידלינגר

גם התנאים בקרקוב עצמה לא היו קלים בשל חוסר כל תמיכה מצד גורמים יהודיים. כל ההוצאות - שכר דירה, הוצאות ההדפסה של חוברות, ארגון אירועים (למשל - עדלאידע בפורים) – הכל נעשה על חשבוננו. הנושא מוכר לי היטב כי הייתי אחראי על הכספים בקבוצתו של שמשון. כל פרוטה שקבלו חברי הקבוצה מההורים לרכישת כרטיסי קולנוע או למופעים אחרים, קונצרטים וכדומה - היו חייבים למסור לקופת הקבוצה. כמובן שאני נתתי דוגמה להתנהגות כזאת וכתוצאה מכך לא ראיתי הרבה יצירות מופת באותה תקופה.

ברכת בדרך למחנה ב-בנסקה ויז'נה (Banska Wyzna) 1938: בחלון השמאלי משמאל: דולק ליבסקינד, אידק-יהודה אורנשטיין, רניה מאהלר, בחלון הימני: פרידה זיגמן ופלה גוטמן

התנועה דרשה לבוש פשוט וצנוע (עניבות לא באו בחשבון, העישון היה אסור, ובאופן כללי התנועה התנגדה לחשיבה זעיר בורגנית, או במלים אחרות - לכל פעילות שמטרתה היתה הנאה אישית. היא דרשה להעמיד במקום הראשון (ולמעשה היחיד) את האינטרס של התנועה.

שמשון היה הרוח החיה של הפלוגה ושל הקבוצה. כל חיינו התרכזו סביב התנועה: כל יום ביקרנו בקן התנועה ובמיוחד בימי שישי ושבת. כל שבוע היה יוצא עיתון קיר של פלוגת "שרון" ורמתו הייתה גבוהה. מדי פעם כתבתי מאמרים בנושא ההתקדמות המדעית/טכנולוגית, שהיה התחום שעניין אותי. העורך היה בחור מאד מוכשר, והוא גם הדפיס את העיתון במכונת כתיבה. העיתון הכיל יותר מעשרים עמודים, וציפינו להופעתו ביום שישי בקוצר רוח, כי הוא שיקף את מחשבותינו ובעיותינו.

שמשון עודד אותנו ללימודים, בבית הספר ומחוצה לו. למשל, כל שנה היינו אמורים לבחור נושא ללימוד עצמי, ושמשון היה מזמין מומחים מבחוץ שיערכו בחינה לכל אחד בתחום אותו למד. את החומר של הנושאים שלמדתי אז בשיטה הזו אני זוכר הרבה יותר טוב מאשר את החומר שנלמד בבית הספר (הנושאים שבחרתי היו - תולדות היהודים בפולין בימי הביניים לפי ספרו של שיפר,

השינדלים

חמישה ילדים, אווה, יהודה-אידק, ליאון, יוסף ושייע, נולדו בתחילת המאה ה-20 לאשר שינדל מדומברובה טרנובסקה (Dabrowa-Tarnowska) ולרוזליה לבית דרזנר, ילידת קרקוב. אשר שינדל ניהל עסק משגשג ליצוא סחורות כגון תבואה, חיטה ושעורה למערב אירופה, והאם היתה עקרת בית.

אווה (1913-1943) נישאה עוד לפני המלחמה לדוד יוסף חיל מדומברובה טרנובסקה, ולזוג נולדה בת יחידה גיניה גיטל – היא הילדה ב"מעיל האדום" בסרט "רשימת שינדלר". גיניה הוחבאה בגטו קרקוב אצל דודה יהודה-אידק, ומצאה את מותה ביום חיסול הגטו בעיר. כאשר נודע לאמה על מות הבת, שמה קץ לחייה בקפיצה מאחד הגגות בעת חיסול הגטו. האב, דוד יוסף נורה למוות בעת נסיון בריחה בזמן חיסול גטו טרנוב.

ההורים, אשר ורוזליה, יחד עם שייע הצעיר (1924-42) נרצחו על ידי הגרמנים. ביום ה-28.4.1942, בשעת בוקר מוקדמת, שוטטו חיילי הוואפן ס.ס. בדומברובה, כדי לחסל מספר יהודים שנחשדו כ"קומוניסטים". הם פרצו לבית משפחת שינדל ברח' יאגילונסקה 37 והעוזרת שקיבלה את פני החיילים בכניסה לדירה, הצביעה על חדר השינה שבקומה העליונה כמקום המצאם של בני המשפחה. החיילים עלו לחדר השנה וחוררו את השלושה ביריות.

באותה שעה שהו שני האחים, ליאון ויוסף, בקומה עליונה יותר, ולמרבה המזל, עת שמעו את תתי המקלע רועשים מהקומה התחתונה, קפצו מייד, לבושים עוד בפגימות, לפאטיו שבחצר, שבו היה מעין משטח דשא שניתן להרימו, וכיסה על בור בו השנים יכלו להתחבא. לאחר זמן מה, שהיה נראה כי בטוח לצאת מן המחבוא, עשו שני האחים את דרכם לפנים הבית, שם גילו לנגד עיניהם בחדר השינה חדר הנראה כמו מסננת מנוקבת מכדורים.

בהמשך היו ליאון ויוסף אסירים במחנה בוכנוואלד, בתת מחנה Taucha שבקרבת העיר וויימאר, ועבדו כעובדי כפייה בתעשייה בעיר. השניים שרדו את התופת עד לצעדות המוות שנערכו ממש בימיה האחרונים של המלחמה, בהן הוצעו כ-24,000 אסירים יהודים מזרחה

האחים שינדל: ד"ר ליאון (מימין) ופרופ' יהודה (אידק)

אל כיוון צ'כוסלובקיה. יוסף נורה על ידי הגרמנים כאשר ניסה באחת הפעמים לברוח אל החופש. ליאון שרד גם את צעדת המוות – מתוך 24,000 אסירים שהחלו את הצעדה שרדו רק שלושה.

רק שני אחים לבית שינדל שרדו. פרופ' יהודה-אידק שינדל (1915-1997), היה רופא בפלשוב ואחר כך הגיע למחנות פלוסנבורק ואושוויץ. עם סיום המלחמה היה למנהל בית חולים לפליטים בעיירה הבווארית שוואנדורף ועם קום המדינה עלה לישראל, נישא לבת דודתו ד"ר דנוטה לבית דרזנר (רופאת ילדים), והמשיך בעבודתו כרופא. הוא הקים את מחלקת אף-אוזן-גרון בבית החולים בילינסון והיה רופא מוערך בעל שם בתחומו.

ד"ר ליאון שינדל (1917-2001) שרד את אימי המלחמה במחנות פלשוב, גרוס-רוזן, בוכנוואלד וטאוכה. עם סיום המלחמה פנה ללימודי רפואת שיניים ב-ארלנגן גרמניה, שם הכיר את רגה לבית פישל. יחד הולידו את בתם שושנה, ובשנת 1950 עלתה המשפחה לישראל, כאן בנה את ביתו ועתידו, ונולד בנו השני, דר' זאב חיים שינדל, שכמו אביו ליאון ז"ל, עוסק באורתודונטיה.

דר' זאב שינדל ומשפחתו

משפ' טורן, קרובי משפחתו של ד"ר קפליצקי

קרקוב; יעקב טורן יליד 1881 בקונסטנטינוב שבמחוז לודז'; קרולינה טורן ילידת 1897 במייחוביצה שבמחוז קרקוב; איגנץ טורן יליד 1895, קרקוב; גוסטבה טורן ילידת 1923, קרקוב. סלומה וקרולינה טורן הן אחיניות שלי. יעקב ואיגנץ טורן הם בעליהן. גוסטבה היא בתם של איגנצי וקרולינה טורן.

קרולינה וסטפניה היו אחיות שנישאו לאחים איזק ויעקוב טורן, תעשיינים מכובדים בקרקוב. איזק לא שרד את המלחמה, יעקב וסטפניה נפטרו בשנים 1948 ו-1949 וקבורים בקבר אחד בבית הקברות במיודובה, קרולינה וגוסטבה עלו לישראל.

ד"ר קפליצקי שהיה ראש העיר קרקוב, היה בעברו קצין בצבא פולין וגם רופא. לאחר שנאלץ להתפטר מראשות העיר קרקוב הוא הצטרף אל צבא אנדרס, שהיה ממוקם באותו הזמן בטהרן, שם שרת כקצין שלישות בחיל הנדסה.

במהלך המלחמה, באוגוסט 1942, הוא שלח את ההצהרה שמימין אל משפחת טורן (Thorn), דרך לונדון לפולין. ככל הנראה היתה חשיבות רבה לקבל הצהרה כזו. במסמך שבתמונה מאשר קפליצקי כי: "משפחתו הקרובה ביותר הם: סלומה סטפניה טורן ילידת 1884,

יצחק ברנר, "קטעי זכרונות משם"

כל יום שהיה מביא גזרות והפתעות לרוב, ובפרט אצל ילד בגילי- על שאלה זו לא רק שאיני יכול לענות, ואין בפי כל תשובה היכולה אולי חלקית להסביר את השאלה.."

המחבר מתאר את העבודה המפרכת בסלילת כבישים במחנה (אס אס שטרעסע), לעיתים תחת עינו המפקחת של גט עצמו, יחד עם הפחד שלא לעמוד בקצב. הוא נזכר גם ביהודי זר שהבחין בקושי של המחבר הפוגש את אביו הסובל. "שמתי גם לב שקליפות מתפוחי האדמה אינך אוכל, זה מה שגם אני עדיין עושה, אבל היום מאד מוזרה התנהגותך. והוא ממשיך – יודע אני שנמצא אתה פה עם אביך ויודע ומבין את ליבך. דע לך בני היקר, ממשיך האיש יותר טוב מצב כזה מה שחלילה להפך! גם לי היה בן בערך בגילך ואיני יכול לראותו עוד! טוב יותר לראות ולהרגיש כאב, סבל, מאשר להתהלך רק עם כאב!.."

החוויה הקשה ביותר בקריאה היא תיאור המחבר את ההריגה בבורות הקבורה - אם וילדיה נכנסים יחד לבור כזה. המחבר שחפר את הבור התקשה לעלות וכמעט שירו גם בו. וכך הוא מספר בקטע שבו מתאר את חזרתו מעבודת הקבורה: "במחנה הזה אווירה מיוחדת. כאן "פלוש-ירזולמסקה" מוזרים כאן החיים. מהר התאוששתי, ואחר העבודה המיוחדת הזו חזרתי בריצה לצריפי. כולם קיבלוני בתמהון ובשאלות. היו כאלה שחיבקוני. 'מאין הם באים? והאם היו צעירים, מבוגרים, או אולי ילדים? האם לבושים יפה או לבוש כפרי, או אולי מגטו? האם הצלחתי לשמוע דבר מה מפייהם? התפשטו או אולי ישר עם הבגדים? איך התנהגו?' ועוד מטר שאלות דומות מכל קצוות הצריף.

העמודים האחרונים של הספר הינם תמונות של יצחק ובני משפחתו החדשה שהקים בישראל.

הביא לדפוס: יובל ירח

"קטעי זכרונות משם" ספר קטן, שחור ומאורך, המבוסס, על הזיכרונות של יצחק (מנייק) ברנר שאותם העתיק לדפוס בנו, עודד בר נר. כך לצד עמוד ובו הכיתוב המקורי של כתב היד מופיע עמוד ה"תרגום" לכתב דפוס.

"יצחק מנחם (מנייק) ברנר נולד בעיר קרקוב שבפולין בשנת 1928, וחווה את פלישת הנאצים לפולין ב-1939... כתב היד המקורי של יצחק, שנכתב בגיל 42, מאפשר הצצה כואבת, מרגשת ואוטנטית לעולמו וחוויותיו של ילד בן 14, בתוך התופת הנוראית אליה נקלעו הוא ואביו במחנה העבודה פלוש.

הזכרונות מתארים את חיי היום יום של המחבר שעבד בבניה בתוך המחנה, את הפחד ואת היחסים שלו עם אביו שם. כמה דוגמאות מהספר:

"... נזכר אני עכשיו בפרט אחד וקטן והוא העברת אבני מצבות מבית הקברות שעליו נבנה המחנה. והנה הולך אבי מורי ז"ל, עם עוד שלושה אחרים, ועל שכמם אבן מצבה גדולה, כולה שיש וכבדה מאד. אני רואה מרחוק איך שהם הולכים ובקושי מרימים את רגליהם הכבדות. אני עומד עם פטיש כבד, ושובר את אותם המצבות הקדושות שהם נושאים ומביאים לנו. והנה הוא עובר מעל פני באיטיות הוא היקר לי-מכופף, שבור מתחת לעומס הגדול, רטוב כולו מזיעה ונושם בכבדות! הוא רואה אותי ואני אותו, ואינני יכול לעזור לו בהרבה. רק הצלחתי להתקרב אליו, שמתי ידי מתחת למצבה על מנת להקל במקצת, וכבר מקבלים עם השוט על ראשנו מהגרמני, ובמכות ובצריחות איומות מסלקני מהמקום חזרה לעבודתי."

"מעטים היו הילדים בגילי שהצליחו לעבור במרמה את ה"עין הבוחנת", והשתלבו בחיים המוזרים, הזרים והנוראים האלה. מאין בא הכוח, השאיפה, התקווה, אחר

דמויות מקרקוב

חורר פנים, כאילו מורעב, נועל מגפיים מעוקמות, פולנית כמעט לא ידע, דבר עברית יידיש. איש לא הכיר אותו. משיחות אתו התברר שהוא מעיירה קטנה ביאלוזורקה שבפולין. זו בוודאי אחת העיירות של שלום עליכם בהן "העשיר עדיין לא מת". בחור יתום, בלי גג לראשו, ביקש שירשו לו ללון במועדון ולישון על שולחן, לא חינם חו"ת. הוא ישלם, אך לא בכסף אלא בשעורי עברית. קבלנו אותו בלב פתוח ובבואנו לשעורי עברית הבאנו אתנו כריכים טעימים ביתיים ועוגת שבת. איש לא שאל לשמו ולשם משפחתו. קראנו לו פשוט "ה' ביאלוזורקי". וכך עברו 2-3 שנים. פרשתי מ"יהודה" ושכחתי את "ביאלוזורקי".

שנת 1968. חיפה. בקולנוע "ארמון" – מציגים "קליינע מענשאלאך" של שלום עליכם עם רודנסקי, סגל ואליהו גולדנברג ז"ל. אני יושב עם אשתי, אנו צוחקים בפה מלא. דמות אחת משלושת האמנים מרכזת במיוחד את תשומת לבי. היא נראית לי מוכרת. אני מאמץ את זכרוני. חושב על חברים שלא ראיתי אותם שנים, אבל זה לא זה. הדמות של האמן, עיניו העצובות, קולו החלש מוכרים לי היטב. לפתע נזכרתי – זה הוא לבטח. אני מחכה להפסקה. בחוסר סבלנות המסך יורד ואני מתגנב אל מאחורי הקלעים ופונה אל האמן, מושיט את ידי ומברכו "שלום עליכם ביאלוזורקי". אליהו גולדנברג ז"ל מופתע מהברכה, פורץ בצחוק לבבי, לוחץ את ידי ועונה: "אם אתה קורא לי "ביאלוזורקי", אז אתה מקרקוב, כי כך קראו לי רק ברחוב דיטלובסקה 36."

יהושע טורנר

מתוך "היהודים בקרקוב:

חייה וחורבנה של קהילה עתיקה"

שנת 1924/25. קרקוב, רחוב דיטלובסקה 36. בית ישן עם שער כניסה רחב, מדרכה משובשת. אפשר להתקל באבניה ולהכות בראש על הקיר העתיק. בחצר מצד ימין - מחסן זכוכית, ובצד שמאל - קורות הכנסיה ע"ש אגנישקה הקדושה, בה נמצא מחסן ברזל ישן של רבי מיליק שמרוט.

לאחר התדיינות משפטית ארוכת שנים בין הכנסיה למשפחה התחסל מחסן הברזל, והכנסיה המשוקמת משמשת את הצבא הפולני. עתה צועדים בתוכה כל יום ראשון שורות של "ראשים מגולחים" לתפילה. אני מתקדם לתוך הבניין הישן ומתקרב לחצר גדולה מרובעת בה היו מתקיימות אספות ציוניות בקז'ימיז, שם היו נואמים אל ההמונים היהודים מעל מרפסת ארוכה המנהיגים הציונים של קרקוב.

פה ושם חולפת דמות של יהודי אורתודוקסי הממהר לתפילת מנחה-מעריב בחדרו של רבי צ'חובר, הנמצא בקצהו של החצר. מימין - כניסה לחצר קטנה יותר ובה בית ישן קטן, מועדונם של "השומר הצעיר" ושל "יהודה-עתידי". כאן, ב-4 חדרים קטנים היו נפגשים בני נוער יהודי, תלמידי גימנסיה עברית, סטודנטים ובוגרי ביה"ס לכלכלה ומסחר. כאן רכשנו ידע ראשוני בהסטוריה של הציונות, שמענו על חיי החלוצים בארץ ישראל ולמדנו שפה עברית שלא ידענוה (פרט לחניכי ביה"ס העברי). זכורות לי עד היום דמויות של "השומרים" עם חולצות פתוחות לרווחה וצוארוני מעילים מורמים גבוה, בלורית אופיינית, יושבים קבוצות, קבוצות, ובחדר האחרון של אותו מועדון קבוצות של חברי "יהודה" בעניבות ובוגרים של "העתידי".

ערב אחד של חורף קשה הופיע במועדון נער כבן 15,

ביערות סיביר

בחדש יוני 1940 נאלצנו להדחס בקרונות של בהמות ולהתחיל את דרכנו מלבוב, אליה הגענו בבריחתנו מהגרמנים, לתוך ברית המועצות, עד שהגענו לאחר שלושה שבועות למחוז אמסק (Omsk), אל תוך יער שעמדו 10 צריפים ובהם היינו אמורים לגור. הממונה עלינו היה רב-סרן של הנקו"ד והוא אמר: "עד שלא תורידו את היער הזה – את פולניה לא תראו".

בין צריפי המגורים היה מטבח צבאי – מספר סירים גדולים ומתחתם עצים בוערים. למזלנו, אשתי ועוד אשה שגרה עמנו בצריף נלקחו לעבודה במטבח, שבסיומה היתה רעיתי מביאה לחם ומרק, וכך אחי ואני זכינו לקבל מנת מרק כפולה.

התחלנו לעבוד ביער – נשים, גברים וזקנים. מי שלא עבד לא קיבל לחם. מנת לחם ליום למבוגר היתה 400 גרם לחם שחור כבד מלא מים; ילדים וחולים קיבלו 200 גרם לחם.

העבודה היתה עבודה פיזית קשה, ולנו לא היתה כל הכשרה לכריתת עצים במסורים. רוב האנשים היו עובדי צווארון לבן – פקידים, רופאים וכו' – והנשים לא עבדו כלל בעבר. העבודה היתה מסוכנת, עבדנו בצפיפות והעצים שנפלו יכולים היו להרוג את העומדים תחתם. כל זוג עובדים קיבל מכסת עבודה יומית אותה היה עליו לסיים. אף אחד לא ביצע את הנורמה, ונאמר לו כי להבא מי שלא יבצע את הנורמה יקבל פחות לחם. פרט ללחם ומרק לא קיבלנו אוכל נוסף.

לא היה לנו כלום. ביום החופש הלכנו לקולחוז הקרוב, לקחנו בגדים ועבורם קיבלנו תפוחי אדמה ושומן חזיר.

כך עבדנו 10 ימים, ובלילה העשירי הגיעו עגלות אשר פינו אותנו למקום המרוחק כ-25 ק"מ. במקום החדש עמדו 4 צריפים גדולים ובהם גרנו כ-30 איש בכל אחד, שני אנשים

במיטה. בכל צריף היה תנור ברזל שבער יומם ולילה ועליו בישלו הנשים מהמצרכים שהחלפנו בקולחוז או מהחבילות שקיבלנו מקרובים שנשארו בלבוב. היה גם צריף אוכל ומקום לרחיצה.

כאן הנשים לא עבדו, ואילו הגברים יצאו לעבודה במנסרה, שם יצרנו אדנים לפסי רכבת במשך 10 שעות ביום. העבודה היתה קשה מאד – בחום הקיץ ובקור של מינוס 35 מעלות בחורף שמתחיל באוקטובר ומסתיים באפריל. גם באביב, כשהשלג הפך רך ובוצי היתה קשה מאד ההליכה, כשרגל שוקעת בשלג ונדרש כח רב כדי להתקדם. בנוסף, באביב היו היתושים, מיליוני יתושים, תוקפים אותנו ונאלצנו ללכת עם רשת על הפנים.

מפרוץ המלחמה בין גרמניה ורוסיה, ביוני 1941, לא קיבלנו ידיעות מהבית. רק הודעות רשמיות ששודרו ברדיו. כל הזמן שמענו על נסיגות הצבא וכך עד יולי 1942, כשנודע לנו שהגנרל שיקורסקי, ראש ממשלת פולין הגולה, חתם על הסכם עם רוסיה לשחרור האזרחים הפולנים והקמת צבא פולני על אדמת רוסיה.

במאי 1942 שוחררנו. סירבנו לקבל דרכונים רוסיים וקבלנו מסמך ובו כתוב היה שאנו חסרי אזרחות. מאותו זמן החלו תלאות קשות בזמן נסיעות עד אשר התיישבנו בקזחסטן ושם היינו עד אפריל 1946. בכל התקופה היינו אשתי ואני ואחי הצעיר, ברנד, שעקבותיו נעלמו באחד המעברים ממקום למקום. במאי 1946, אחרי נסיעה של שלושה שבועות, חזרנו לפולין.

וכיצד חגגנו את חגי ישראל בסיביר?

מחנה Wolna Sylka (ובתרגום לעברית – גירוש חופשי), שכן במרחק של כ-25 ק"מ מ-Tropinsk לא רחוק מהעיר Tjumen, חיו בעיקר משפחות.

אנחנו בסיביר

גברים עבדו ביער, כ-70 איש בבריגדה אחת מחולקים לשלוש קבוצות: קבוצה אחת חטבה את העצים, השניה ניסרה אותם לחלקם של 4 מטר כל אחד, והקבוצה השלישית הביאה את העצים על גבי עגלות למנסרה.

בפרוס ראש השנה לא התייצבנו לעבודה. התאספנו באחד הצריפים כדי להתפלל, גם היהודים החילוניים. לאחדים היו טליתות, אחרים השתמשו במגבות או סדינים כתחליף. מנהל העבודה המתין לבואנו ולא הבין את פשר ההתנהגות (אי התייצבות לעבודה על פי החוק - Progul - דינה היה שנת מאסר ללא משפט). לאחר כשעה של המתנה הגיעו לצריף אנשי ה-NKWD וניסו לשכנע אותנו לחזור מיד לעבודה, שאם לא נעשה כן נאסר. לא חששנו ממאסר שכן ידענו שאלה איומי סרק – אם נאסר מי יעבוד במקומנו? גם בחג השני לא עבדנו ולתפילות יום הכפורים הוזמן אחד מאנשי ה-NKWD שהיה יהודי.

את החגים האחרים חגגנו כבר אחרי השחרור, כשחזרנו מסיביר.

<http://kazimierz.zaprasza.net/history/archiwa.htm>

קלינגברג, אלתר קורצמן, אשר שפירא, פייבל סטמפל.

חברי המפלגה הקומוניסטית: "אברהם אמסטר, גרשון בזס, אירנה בלט, הנריק פלדמן, גייזמן, אלפרד גולדשטיין, משה גרוס, רומן הלברשטוק, הרנדורף, ד"ר קנובל, מילק קנטרוביץ, קרקוס, קרויזר, למברג, לוינסקי, זיגמונד מונדרר, שמואל מרק, מילק נויהוף, ד"ר פופלס, משה פולקה, ד"ר ברניסלב רוסט, יוליאן רוזנפלד, הלינה שטיינהאוס.

אנו מפרסמים עוד שמות של חברים בארגונים קרקובאים לפני המלחמה. מי שמזהה את בן משפחתו ברשימה ויכול לשפוך אור על פעילותו, מוזמן מאד לכתוב למערכת.

חברי "המזרחי": שלמה בייגלאייזן, שמעון באומינגר, יעקב בוכוויץ, יהושע דרזנר, קלמן הופנר, רבי משולם קריגר, ד"ר עליאש מרקוס, ראובן מאהלר, אהרון שוורץ, שמעון שפריצר.

חברי "אגודה": משה דויטשר, חיים פרייליך, רבי מנדל

בית הכנסת של וולף פופר (פופר'ס שול)

בית הכנסת ברח' שרוקה Szeroka מס' 16 בקז'ימייז', הוקם על ידי וולף (בוצ'יאן Bocian) פופר (Popper) בשנת 1620. בוצ'יאן (=חסידה, בפולנית) נולד בעיירה Chęciny שבמחוז קילצה, והגיע לקרקוב עם נישואיו לצירליה בת יהודה לייב (לבק) לנדאו, משפחה מבוססת ומכובדת בעיר. הוא היה אחד הסוחרים והבנקאים העשירים ביותר בקרקוב, יבואן בדים, מלח אשלגן ואבק שריפה, והונו הוערך באותה תקופה ב-200,000 זהובים. ביתו עמד בחלקו הצפוני של רחוב שרוקה.

הצלחתם של יהודים כמו פופר במסחר, גרמה לשכניהם להעליל עליהם עלילות דם ולהאשימם בחוסר יושר במסחר. "ועד ארבע ארצות" הזהיר אז את פופר ואמר לו שהגיעו אליו שמועות על זיופים במסחר, חוסר הגינות ויושר מצדו. וכך נכתב במכתב הפלסטר שכתב פרופסור סבסטיאן מיצי'נסקי, פרופסור מהאוניברסיטה היאגלונית, בספרו "האספקלריה של מלכות פולין" המתאר את חיי היהודים, ואשר ראה אור בקרקוב בשנת 1618: "... הסיבה לדלדולה של קרקוב אינה נעוצה אלא ביהודים, שפגעו בזכות האיסון הישנה שהייתה לעיר הבירה, עקפו אותה ושלחו סחורות שונות למקומות אחרים ועיי

כך מעלים מאד את מחירם... ואין לך כמעט סחורה, למן היקרה ועד הזולה, שהיהודים אינם עושים בה מסחר בעיר זו... בקראקא נמצא בין השאר היהודי בוצ'יאן, זה שבבעלותו שבע חנויות, וזאת בנוסף לשאר העסקים ובנוסף למה שהוא משיט לגדנסק, ובנוסף לסוכנים משלו שהוא מחזיק כמעט בכל פולין. הוא סוחר בשיעור שלוש מאות או ארבע מאות אלף זהובים, שכן אין לך סחורה שאינו סוחר בה..."

פופר תכנן לבנות גם בית ספר (חדר), אך לא הספיק לעשות זאת. בשנת 1621, שנה לאחר שבנה את בית הכנסת, נפטרה אשתו צירליה, וכעבור ארבע שנים, בשנת 1625, נפטר גם הוא. יום לפני מותו, ערך וולף פופר צוואה בנוכחות סגן ראש העיר קז'ימייז', וחבר מועצת העיר ובצוואתו מנה את רכושו שכלל בתים, מגרשים, אריגי בד, מלח אשלגן, שקי כסף ותיבה מלאה כסף וזהב. לאחר מותו טענו רבים כי הם נושיו והוא חייב להם כספים וביניהם גם המלך.

על מצבו המרחבי של בית הכנסת במפנה המאות ה-18 וה-19 אפשר ללמוד מתכנית העיר קרקוב (-1808) של איגנצי אנדרלה. היה זה בניין מלבני, שנבנה בעורפה של חלקה ברחוב שרוקה, צמוד בקירו המזרחי לחומת העיר, רחוב דייבור (Dajwór) של היום. בצידו הצפוני גבל בבית שעמד בעורפה של חלקה סמוכה. ממערב, בחצר שבין בית הכנסת ובין רחוב שרוקה, ניצב מבנה לוואי בעל תבנית מלבן מוארך, צמוד לחלק הדרומי של הקיר המערבי של בית הכנסת.

בית הכנסת זה, שכונה 'הקטן' כלל במקור אולם תפילה לא גבוה, וכנראה חדר אחד בקומת הקרקע, ששימש את עזרת הנשים, וחדר נוסף בקומה הראשונה של חלקו הצפוני הצר. פנים האולם היה מכוסה בקמרונ חביתי, שהוחלף אחר מלחמת העולם השנייה בקמרונ עץ בעל אותה צורה. במפנה המאות ה-18 וה-19 כבר נפרצו בבית הכנסת שני חלונות לכיוון מזרח, בנוסף לשני חלונות מקוריים למערב ושניים לדרום. יש להניח שגג בית הכנסת היה חד-שיפועי, ונשען על חומת

העיר, כל עוד זו עמדה על כנה. בקומת הקרקע של מבנה הלוואי המערבי היה הפלוש אל אולם התפילה, ובקומה העליונה – עזרת נשים נוספת, בעלת שני פתחים לכיוון האולם. היא היתה מוארת על ידי שני חלונות צפוניים ושניים דרומיים, וחלון מערבי אחד; ממערב גם נכנסו אליה. ליד פינתו הדרום-מערבית של מבנה זה עמד מבנה לוואי קטן יותר, חד-קומתי – שבו היתה לשכת בית הכנסת. על יסוד תכנית משנת 1898 נבנו מחדש גג בית הכנסת מדרגות בקירו המערבי ויציעי מעבר אל עזרת הנשים לאורך הקיר המערבי והצפוני שלה. באותו זמן גם נבנה שער לבנים, שחצץ בין חצר בית הכנסת לרחוב שרוקה.

עם הזמן עשירי העיר שהתפללו בבית הכנסת ירדו מנכסיהם, והאגודה שלקחה בעלות על בית הכנסת לא דאגה לו באופן מיוחד. מכאן הלך והידרדר, אוצרותיו יקרי הערך נמכרו. באמצע שנות השלושים של המאה ה-20 נפתח פתח מעזרת הנשים שבקומת הקרקע לדלת כניסה מצד רחוב דייבור. הכוונה היתה להציב בפתח דלת מפוארת, עשויה ברזל ומזוגגת, שעליה יתנוסס מגן דוד בתוך קשת נסמכת על עמודים.

ב'מדריכים' מהתקופה שבין שתי המלחמות מתוארת הדלת הצבעונית של ארון הקודש, עשירה ומיוחדת, עשויה עץ אלון ועליה תבליטים של אריה, נשר, צבי ונמר, בסצנה מתוך הפסוק ממסכת אבות (ה', כ"ג) "הוי עז מנמר, קל כנשר, רץ כצבי וגיבור כארי....". הדלת נמצאת היום באוסף של מוזיאון וולפסון בהיכל שלמה ירושלים. כמו כן מוזכרים ב'מדריכים' עיטורי הקירות והקמרונ של בית הכנסת, שנעשו בידי הציר שנקר.

כל צידו של בית הכנסת הושמד או פוזר במלחמת העולם השנייה, ואחרי המלחמה חדל בית הכנסת מלשמש ליעודו. בעזרות הנשים התגוררו במשך כמה שנים יהודים שהגיעו מברית המועצות. מבית הכנסת המקורי נותר רק הבניין המרכזי עם אולם התפילה ועזרות הנשים שבחלקו הצפוני. בשנת 1965 שופץ הבניין והועבר, בהסכמת הקהילה היהודית, לשימוש של 'בית התרבות'.

על פי מאמרו של אוגיניוש דודה
 "על בתי כנסת עתיקים בקרקוב"
 בספר "קראקא-קז'ימייז'-קרקוב:
 מחקרים בתולדות יהודי קרקוב", בעריכת אלחנן ריינר
 ובהוצאת המרכז לחקר תולדות היהודים בפולין ומורשתם באוניברסיטת תל אביב

הדלת המעוטרת של ארון הקודש

בנות מקן "השומר הצעיר"

7 חברות מקן ה"שומר הצעיר" בקרקוב, 1937.

צשיה פרימר (Cesia Frymer) עומדת שניה מימין. בזמן המלחמה היתה קשרית בין הגטאות של קרקוב וורשה, השתייכה לארגון היהודי הלוחם בקבוצתו של השיק באומינגר, והשתתפה בפעולות "אופטימה" ו-"ציגנריה".

לאחר המלחמה כתבה יומן על קורותיה והרגשותיה בשנים 1939-1947, בדצמבר 1945 מסרה עדות למכון היהודי להיסטוריה בוורשה.

מי שמזהה את "הבנות" האחרות בתמונה מתבקש להתקשר

קוראים כותבים

בשנים האחרונות ביקרתי בבית הקברות היהודי ברחוב מיודובה, שבו קבורים בני משפחתי, והזדעזתי מההזנחה הגדולה במקום. הצמחיה העשירה מכסה את הקברים, עד כי קשה למצוא את המצבות, ובנוסף – גורמת נזק רב למצבות, בנוסף לנזק שנגרם בשל מזג האוויר ובשל שיני הזמן.

אנו, קומץ צאצאיהם של אלה הקבורים שם, מחובתנו המוסרית להשמיע קול בכדי שיעשה לשימור המקום על ידי הקהילה היהודית המקומית, אשר קיבלה לבעלותה את כל עשרות הבנינים שהיו לפני המלחמה בבעלות הקהילה היהודית בעיר.

אודה על התייחסות ופרסום הדברים.

יצחק איגנצי פינסטר

בעקבות כתבתו של יצחק פינסטר על ראש העיר קפלנר-קפליצקי אבקש לשתף אתכם בבדיחה שהיתה נפוצה בקרקוב של אותם ימים. מספר פעמים בשנה היו מתקיימות בקרקוב תהלוכות שסיומן בכנסיות מריה שבככר הראשית. בראש התהלוכה הלך נער עם ישו הצלוב, אחריו צעדו שלישיה: מימין הגנרל מונד – יהודי מומר, משמאל – קפליצקי, ובאמצע – הארכיבישוף סאפייה. והיהודים היו אומרים: הנה שלושה יהודים (מונד, ישו וקפליצקי) וגוי אחד ביניהם.

צבי גרינגרס

היה או לא היה?

על חכמתו של הרמ"א: בתוך נכבדי העיר יצא הגאון אל מחוץ לחומות קרקוב, לקבל את פני השר, שבא למשול בבירה. שאל השר את הרב: אומרים שחכם אתה, ובכן, באיזה שער אכנס לעיר? (ובחומה שלושה שערים). כתב הרמ"א את התשובה על נייר, שם אותו במעטפה ומסר לשר. ציווה השר לפרוץ שער רביעי בחומה. לאחר שנכנס לעיר פתח את המעטפה ומצא: תצווה לפרוץ שער רביעי...

התדעו איך התעשר ר' אייזיק בר יעקלש? אמרו לו בחלום שישע לעיר פראג, ושם ימצא אוצר. נסע ר' אייזיק והחל מחפש מתחת לגשר שבפראג. ניגש אליו שומר הגשר ושאלו למעשהו. ספר לו ר' אייזיק את חלומו. פרץ השומר בצחוק ואמר: ואם אני חלמתי, שבביתו של איזה יהודי בקרקוב, ר' אייזיק שמו, טמון אוצר בתנור, האסע לשם לחפשו! חזר ר' אייזיק, חפש בתנור ומצא...

על מצבתו של בעל "המגלה עמוקות" כתוב שאומרים עליו כי ראה את אליהו פנים אל פנים.

בת משפחת איסרלס נישאה לר' מאיר וואהל, הרב מבריסק, בנו של העשיר הגדול ר' שאול וואהל, שהיה לפי האגדה, מלך פולין במשך יום אחד.

אגדה רווחת על התוספות יום טוב הלר היא שפעם אחת השקיע את כל כספי הצדקה שהיו ברשותו על סחורה משובחת של עצים שמחירם צנח, במטרה למכרם ובכך להכפיל את כמות הצדקה. אולם - האונייה שנשאה את העצים טבעה בלב הים ואיתה הסחורה. כשנודע לתוספות יו"ט על טביעת האונייה, למרות גילו המבוגר, התאוושש מן הצרה והמשיך לפעול למען הקהילה.

דמי חבר לשנת 2013

מי שטרם שילם את דמי החבר לשנת 2013 מתבקש לשלוח המחאה על סך 150 ש"ח לפקודת ארגון יוצאי קרקוב בישראל ת.ד. 17209 מיקוד 6117102 תל-אביב תרומות ותמיכות יתקבלו בציון יפה ובתודה והוקרה.

אבלים ומשתתפים בצער המשפחה על מות חברנו

מרצל גינציג ז"ל

יליד קרקוב תלמיד הגימנסיה העברית

יחד עם חברתנו לינקה מבכים את מותו של בעלה

יעקב (יוזק)

רוזנברג ז"ל

איש רב מעשים, חבר ורע

